

Dr hab. Krzysztof Bojko, Prof. ASzWoj,
ul. Złotej Wilgi – 8/131
03-984 Warszawa

Warszawa, 22 lipca 2019 r.

RECENZJA

osiągnięć doktora Krzysztof Mroczkowskiego ubiegającego się o nadanie stopnia doktora
habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie historia
oraz rozprawy habilitacyjnej pt. *„Wojna i „Pokój dla Galilei”. Militarne i polityczne
konfrontacje Organizacji Wyzwolenia Palestyny i Państwa Izrael na terytorium Libanu w
latach 1970-1985”*

Oświadczam, że między mną a ubiegającym się o nadanie stopnia doktora
habilitowanego Panem Krzysztofem Mroczkowskim nie zachodzi konflikt interesów, czyli
nie występują bezpośrednie relacje osobiste (pokrewieństwo, związki prawne, konflikt), nie
mają ponadto miejsca relacje zależności zawodowej lub służbowej, nie była też prowadzona
współpraca naukowa. Podstawą formalną sporządzenia poniższej recenzji jest decyzja
Centralnej Komisji Do Spraw Stopni i Tytułów (Nr BCK-I-L-9388/18) z dnia 5 marca 2019 r.
o powołaniu mnie na recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym dr K. Mroczkowskiego oraz
umowa o dzieło zawarta przeze mnie z Uniwersytetem Rzeszowskim, reprezentowanym przez
prof. dra hab. Marka Kozirowskiego – Prorektora ds. Nauki i Współpracy z Zagranicą oraz
dr hab. Pawła Grata – Dziekana Wydziału Socjologiczno-Historycznego UR.

Rozwój zawodowy Habilitanta

Pan dr K. Mroczkowski ukończył w 1999 r. studia historyczne w Wyższej Szkole
Pedagogicznej w Krakowie. Temat jego pracy magisterskiej, napisanej pod kierunkiem
prof. Andrzeja Kastorego, brzmiał *„Amerykańskie jednostki powietrzno-desantowe w
II wojnie światowej”*. Po skończeniu studiów na WSP Habilitant podjął pracę w Muzeum
Lotnictwa w Krakowie gdzie od początku jest aktywnie zaangażowany w organizację m.in.

szeregu przedsięwzięć mających na celu promocję wiedzy na temat historii polskiego lotnictwa oraz w kolejne projekty edukacyjno-ekspozycyjne. Obecnie w Muzeum Lotnictwa w Krakowie dr K. Mroczkowski pełni funkcję zastępcy dyrektora ds. naukowych oraz głównego inwentaryzatora zbiorów.

W 2008 r. Habilitant obronił rozprawę doktorską na Wydziale Socjologiczno-Historycznym Uniwersytetu Rzeszowskiego, pisaną pod kierunkiem dr hab. Andrzeja Olejko, profesora Uniwersytetu Rzeszowskiego, zatytułowaną – *„Operacje zrzutowe lotnictwa aliantów zachodnich i funkcjonowanie zrzutowisk AK na terenie dystryktu krakowskiego i galicyjskiego w latach 1941-1944”*.

Od 2010 r. dr K. Mroczkowski jest adiunktem w Instytucie Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Dr K. Mroczkowski aktywnie uczestniczy w życiu naukowym Uniwersytetu Rzeszowskiego. Wziął m.in. udział w ok. 40 konferencjach naukowych, w tym 9 międzynarodowych.

Ocena dorobku naukowego Habilitanta

W dotychczasowym dorobku naukowym Habilitant posiada 11 monografii naukowych (w przypadku pięciu jest współautorem) oraz 15 artykułów naukowych.

Zwraca uwagę, że po obronie dysertacji doktorskiej, dr K. Mroczkowski specjalizuje się równoległe w dwóch dziedzinach – historii lotnictwa, w szczególności polskiego, w tym jego aktywności podczas I wojny światowej oraz tematyce najnowszych konfliktów w regionie Bliskiego Wschodu oraz Afryki Płn. Należy podkreślić, że o ile podjęcie przez dr. K. Mroczkowskiego tematyki lotniczej jest bezpośrednio związane z jego pracą i dodatkową aktywnością zawodową w Muzeum Lotnictwa w Krakowie, to zainteresowanie problematyką bliskowschodnią, w tym sytuacją wewnętrzną w Libanie, czy konfliktami Izraela z jego arabskimi i szerzej muzułmańskimi sąsiadami świadczy o znaczącym rozszerzeniu jego naukowych zainteresowań, na nowe obszary badawcze.

Stopniowe przejście Autora od problematyki lotniczej, której poświęcona jest m.in., wydana w 2012 r. przez Muzeum Lotnictwa Polskiego, monografia zatytułowana „*PWS 26*”, do tematyki bliskowschodniej, uwidacznia opublikowanie przez Habilitanta w 2014 r. pracy pt. „*Płynny Ołów - izraelska operacja wojskowa w Strefie Gazy 2008-2009*”, poświęconej realizacji przez Siły Obrony Izraela (IDF), operacji antyterrorystycznej przeciwko palestyńskiemu Hamasowi w Strefie Gazy. O pogłębianiu przez Autora zainteresowań

problematyką bliskowschodnią świadczy również opublikowany w 2017 r. w czasopiśmie *UR Journal of Humanities and Social Sciences* artykuł pt. „*Tworzenie lokalnych struktur wojskowych jako brytyjski mechanizm kontroli nad państwami regionu Zatoki Perskiej w latach 60. XX w.*”.

Należy podkreślić, iż zajmując się kwestią ostatnich konfliktów w regionie Bliskiego Wschodu, w które zaangażowanych jest tak wielu aktorów niepaństwowych, w tym palestyński Hamas, libański Hezbollah itp. – poza źródłami tradycyjnymi – Autor zmuszony był bardzo aktywnie korzystać ze źródeł prasowych oraz internetowych.

Ocena rozprawy habilitacyjnej

Licząca 557 stron praca „*Wojna i „Pokój dla Galilei”. Militarne i polityczne konfrontacje Organizacji Wyzwolenia Palestyny i Państwa Izrael na terytorium Libanu w latach 1970-1985*” składa się z pięciu rozdziałów, wprowadzenia oraz zakończenia. Budzi szacunek zgromadzona w pracy i wykorzystana przez Autora ogromna bibliografia zawierająca zarówno źródła publikowane, w tym bardzo liczne opracowania naukowe, wspomnienia, materiały prasowe, dokumenty elektroniczne itp., ale – co istotne – również źródła niepublikowane, w tym znajdujące się w Izraelskim Archiwum Państwowym w Jerozolimie oraz w Archiwum Narodowym w Waszyngtonie. Na uwagę zasługuje również bardzo interesująca i trafnie dobrana, ilustrująca monografię dokumentacja fotograficzna.

We wprowadzeniu, podkreślając, iż hipotezą badawczą rozprawy jest twierdzenie, że zestawienie konfliktu toczącego się od lat pomiędzy Palestyńczykami a Izraelczykami nie sprowadza się jedynie do konfliktu pomiędzy tymi dwoma narodami i nie dotyczy jedynie niezgody opartej na roszczeniach względem fragmentu terenu dawnego Mandatu Palestyny, który przypadł Izraelowi, Habilitant sformułował następujące główne hipotezy badawcze:

1. *Problem uchodźstwa palestyńskiego odegrał istotną rolę w procesie upadku państwowości libańskiej,*
2. *Tożsamość OWP pozwalała jej na samodzielną egzystencję bez pomocy ze strony innych podmiotów państwowych,*
3. *OWP dążyła do rozwiązań siłowych, by stworzyć niepodległe państwo palestyńskie,*
4. *Ludność palestyńska stanowiła wygodny pretekst zrzecznie wykorzystywany przez sąsiednie państwa arabskie w ich konflikcie z Izraelem,*
5. *Palestyńskie ugrupowania polityczne i zbrojne stanowiły czynnik determinujący ekspansywną politykę władz izraelskich,*

6. *Wzrost roli prawicowych chrześcijan w Libanie okazał się korzystny dla prawicowych władz Izraela i wpłynął na poprawienie stanu bezpieczeństwa tego kraju na kierunku północnym,*
7. *Konfrontacja Izraela i OWP odzwierciedlała trudności państwa w walce z uczestnikami niepaństwowymi,*
8. *Umiędzynarodowienie kwestii bezpieczeństwa Izraela przyniosło (Izraelowi) konkretne i wymierne skutki,*
9. *Usunięcie z Libanu struktur OWP spowodowało zażegnanie konfliktu,*
10. *Usunięcie z Libanu struktur OWP poprawiło w trwały sposób stan bezpieczeństwa Izraela na kierunku północnym (s. 42-44).*

W celu udowodnienia postawionych hipotez badawczych Autor zastosował interdyscyplinarne metody badań. Wykorzystał analizę historyczną, analizę zawartości dokumentów i krytykę dostępnej literatury przedmiotu, analizę materiałów i informacji prasowych (m.in. izraelskich, brytyjskich, libańskich, amerykańskich i polskich) oraz wspomnieniowych. Ze względu na wielość poruszanych przez Autora wątków i problemów, praca ma układ chronologiczno-problemowy.

Habilitant włożył olbrzymi wysiłek by z powodzeniem udowodnić postawione hipotezy badawcze. W tym celu ze szczegółami przedstawił rozwój sytuacji wewnętrznej w Libanie w przededniu wybuchu w tym kraju wojny domowej, jak i podczas samej wojny, zarysował proces formowania się palestyńskiego ruchu narodowego, ale i powstawania palestyńskich organizacji terrorystycznych, ukazał kulisy polityki izraelskiej prowadzące do bezpośredniego zaangażowania się w Libanie, w tym konsekwencje tego faktu dla sytuacji polityczno-gospodarczej samego Izraela oraz przedstawił politykę Damaszku, Teheranu, a *de facto* również pozostałych krajów arabskich, w szczególności Jordanii wobec Libanu i trwającej na jego terytorium przez kilkanaście wojny domowej. Co istotne, w swej pracy Habilitant zawarł szereg interesujących i odważnych spostrzeżeń i ocen, które niezwykle rzadko pojawiają się w opracowaniach autorów Zachodnich. Na przykład odnosząc się do niezgody większości krajów arabskich, czy szerzej muzułmańskich, na zaakceptowanie istnienia na Bliskim Wschodzie państwa żydowskiego Autor pisze – „*nawet niewielki obszar oddany Żydom budzi opór arabskiego społeczeństwa. (...) Społeczność muzułmańska odmawia prawa istnienia Państwu Izrael, ponieważ zgodnie z zasadami islamu nigdy nie wolno zrzec się raz zdobytego przez islam terytorium, zwłaszcza, że celem nadrzędnym jest stworzenie ogólnoświatowego kalifatu*” (s. 54).

Zwraca uwagę, iż szczegółowo opisując metody działania stosowane przez Organizację Wyzwolenia Palestyny (OWP) w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku, Habilitant wielokrotnie konstatuje, iż w istocie były to metody stricte terrorystyczne, które z różnych względów nie są tak oceniane przez większość zachodnich publicystów, w szczególności o poglądach lewicowo-liberalnych. W tym kontekście pisze m.in. – *„Można zauważyć tendencje tworzenia sytuacji swoiście rozumianej relatywizacji oceny działań czy nawet solidaryzowania się ze stosującymi narzędzia terroru ugrupowaniami (palestyńskimi). Wykazują ją niestety w dużej mierze media. Wielu ówczesnych polityków postrzegło takie organizacje jak OWP jako ruchy o charakterze politycznym, z konkretnymi celami geopolitycznymi opartymi na uprawnionych oczekiwaniach, które wyrosły z powodu tzw. izraelskiej okupacji Palestyny, a ‘państwowotwórczy’ terroryzm uznają za formę wojny zastępczej, jako, że jest ona doskonałym substytutem siły militarnej w sytuacjach, gdzie dysproporcja sił lub sytuacja polityczna wykluczają stosowanie sił konwencjonalnych”* (s. 114).

Uwzględniając prawo Autora do ww. ocen, należy jednak zwrócić uwagę, że w całym tekście wyczuwalna jest wyraźnie większa sympatia do Izraela oraz do jego chrześcijańskich sojuszników w Libanie niż do strony arabsko-muzułmańskiej konfliktu, co może być wytknięte przez ew. krytyków pracy. Na przykład opisując walki w Bejrucie w 1978 r. Autor pisze – *„Wezwane na pomoc siły al-Fatah szybko wyparły falangistów, którzy niestety nie doczekali się na obiecane wcześniej izraelskie wsparcie lotnicze”* (s. 278). Z kolei odnosząc się do polityki izraelskiego premiera Menachema Begina wobec Libanu pisze – *„W obliczu wręcz skandalicznej bezskuteczności UNIFIL i po załatwieniu priorytetowej kwestii, jaką była normalizacja stosunków z Egiptem, dla Begina najważniejsze stało się całkowite zniszczenie OWP”* (s. 336).

Habilitant nie uniknął też w pracy kilku drobnych błędów lub nieścisłości. Na przykład na str. 14 stwierdzając, że *„Wielka Brytania zrzekła się mandatu nad Palestyną i wycofała się 1 sierpnia 1948 r.”*. W istocie 2 kwietnia 1947 r. rząd Wlk. Brytanii oficjalnie przekazał sprawę Palestyny do ONZ. W Rezolucji ZO ONZ nr 181 z 29 listopada 1947 r. o podziale Palestyny i zakończeniu mandatu brytyjskiego nad jej terytorium, wspomniano wcześniejszą deklarację brytyjską odnośnie zakończenia mandatu nad Palestyną do 1 sierpnia 1948 r. (*Takes note of the declaration by the mandatory power that it plans to complete its evacuation of Palestine by 1 August 1948*). W rzeczywistości ewakuacja brytyjskich wojsk oraz administracji mandatowej z Palestyny nastąpiła wcześniej, tj. 14 maja 1948 r., który to właśnie dzień uznawany jest za zakończenie brytyjskiego mandatu w Palestynie.

Z kolei pisząc o priorytetach polityki premiera Menachema Begin po wygraniu przez niego wyborów w 1977 r. Autor stwierdza – *„Po wojnie Yom Kippur (1973 r.) Begin sprzeciwiał się jakimkolwiek rozmowom z Egiptem. nawet wówczas, kiedy egipski prezydent zerwał kontakty z ZSRR i wydalil 40 tys. radzieckich doradców wojskowych”* (s. 261). W istocie Prezydent Anwar Sadat nakazał opuszczenie Egiptu ok. 20 tys. radzieckim doradcom wojskowym w 1972 r., czyli jeszcze przez wojnę Yom Kipur. Do zerwania zaś bliskich kontaktów Egiptu z ZSRR doszło dopiero w wyniku zaangażowania się administracji prezydenta Jimmy’ego Cartera w zakończenie konfliktu izraelsko-egipskiego, w tym Konferencji w Camp David (1978 r.) i podpisaniu egipsko-izraelskiego porozumienia pokojowego (1979 r.). Ważnym – istotnym do dziś – aspektem wiążącym Kair z Waszyngtonem i zarazem wykluczającym bliższe polityczno-wojskowe relacje Egiptu z ZSRR/Rosją, jest przekazywane coroczne od 1979 r. przez Waszyngton Kairovi wsparcie finansowe w wysokości ok. 1.3 mld USD.

Niejasno jest też przedstawiona przez Autora sprawa odzyskania Synaju przez Egipt. W tekście zapisano – *„Na mocy zawartego 1 września 1975 r. porozumienia w sprawie Półwyspu Synaj w okresie od 15 listopada 1975 roku do 26 lutego 1976 roku wojska izraelskie w czternastu etapach wycofały się z Synaju (...) W zamian za to Egipt zlagodził nałożony na Izrael bojkot ekonomiczny oraz umożliwił żeglugę po Kanale Sueskim statkom handlowym wiozącym towary do lub z Izraela. Równocześnie Stany Zjednoczone przyznały Izraelowi pomoc w wys. 2-3 mld USD rocznie”* (s. 258). Wspomniane przez Autora porozumienia (z lat 1974 i 1975), wynegocjowane dzięki zaangażowaniu Waszyngtonu, dotyczyły wycofania IDF jedynie ze strefy położonej nad Kanałem Sueskim, tak by możliwe było jego ponowne otwarcie przez Egipt (co nastąpiło w 1975 r.) oraz z położonych w zachodniej części Synaju pół roponośnych w Abu Rudeis. Izrael kontrolował Półwysep Synaj przez 15 lat (1967-1982). Do pełnego wycofania Izraela z tego obszaru doszło dopiero w wyniku ww. porozumienia w Camp David i podpisania izraelsko-egipskiego porozumienia pokojowego. Ostatnia faza wycofania Izraela z Synaju nastąpiła w 1982 r. Gwarantem ww. porozumienia są USA, które przekazują obu państwom od 1979 r. coroczne wsparcie finansowe. W przypadku Egiptu wynosi ono, jak była już wcześniej mowa ok. 1.3 mld USD zaś Izraela ok. 2.5-3 mld USD (w 2016 r. administracja Baracka Obamy podniosła je nawet do wysokości 38 mld USD, wypłacanych przez kolejne 10 lat, począwszy od 2018 r.).

Zapewne przez nieuwagę, kilkakrotnie w tekście publikacji Autor myli, lub utożsamia aktywny głównie w Strefie Gazy (niekiedy też na Zachodnim Brzegu i w samym Izraelu) palestyński Hamas, który jest co prawda ugrupowaniem terrorystycznym (taką

działalność rozpoczął dopiero po wybuchu w końcu 1987 r. pierwszej palestyńskiej Intifady), lecz zarazem sunnickim, skupiającym niemal wyłącznie Palestyńczyków, z libańskim Hezbollahem, który – o czym zresztą Autor sam w pracy pisze – od początku jest organizacją stricte szyicką, wspieraną przez Iran i co istotne skupiającą niemal wyłącznie Libańczyków. Na przykład na str. 511 Autor stwierdza – „w oczach światowej opinii publicznej Palestyńczyków aż nazbyt często uwalnia się od jakiegokolwiek odpowiedzialności; palestyńscy terroryści z Hezbollahu są w rzeczywistości mediów chętnie przedstawiani, jako partyzanci...”. Podobnie, odnosząc się do walk Hezbollahu z IDF w położonej na pld. Libanu (na pograniczu z pfn. Izraelem) tzw. ‘strefie bezpieczeństwa’ Autor pisze – „Sytuacja konfliktowa systematycznie narastała: 4 marca 1996 roku bojownicy należący do innej palestyńskiej organizacji Hamas (...) zabili czterech izraelskich żołnierzy pełniących służbę w ‘strefie bezpieczeństwa’” (s. 517). W istocie czterej ww. żołnierze IDF zginęli w wyniku ataku bojówek Hezbollahu ¹.

Dyskutować by też można odnośnie stwierdzenia, iż do wycofania Izraela ze Strefy Gazy w 2005 r. doszło pod naciskiem amerykańskim (s. 525). W istocie zrealizowane na przełomie sierpnia/września 2005 r. wycofanie osadników żydowskich z tego obszaru, było konsekwencją podjęcia przez rząd premiera Ariela Sharona jednostronnej decyzji w tej sprawie. Była ona podyktowana nie tyle naciskami amerykańskimi, co realnymi ocenami ówczesnego izraelskiego premiera, byłego generała, iż z wojskowego i ekonomicznego punktu widzenia, a przede wszystkim ze względów bezpieczeństwa, nie ma sensu dalsze kontrolowanie przez Izrael terytorium zamieszkałego w zwarty sposób przez ponad milion Palestyńczyków i zaledwie 5-7 tys. osadników żydowskich. Zwraca uwagę, iż od wybuchu we wrześniu 2000 r. tzw. II palestyńskiej Intifady, głównie ze względu na brak zaufania do strony palestyńskiej, Izrael nie podjął jakichkolwiek decyzji odnośnie koncesji terytorialnych wobec Autonomii Palestyńskiej pod naciskiem zewnętrznym, w tym ze strony kolejnych administracji USA. Co więcej, pomimo protestów USA, Izrael kontynuuje rozbudowę osiedli żydowskich na Zachodnim Brzegu oraz wybudował wzdłuż tej palestyńskiej enklawy tzw. „zaporę obronną”, której przebieg wykracza poza linię 1967 r., pozostawiając po stronie izraelskiej szereg miejscowości palestyńskich.

---

¹ Syria's Terrorist War on Lebanon and the Peace Process, 2003, pod red. M. Deeb, s. 200 (w:) https://books.google.pl/books?id=nTHIAAAAQBAJ&pg=PA200&lpg=PA200&dq=Lebanon+March+4+1996+four+IDF+soldiers+killed&source=bl&ots=dbuz_iYI2w&sig=ACfU3U08vSw5yoVRBbrsuGY0roAOKcwwqw&hl=pl&sa=X&ved=2ahUKewimofvcxM_jAhUuzqYKHVBVBW8Q6AEwAnoECAkQAQ#v=onepage&q=Lebanon%20March%204%201996%20four%20IDF%20soldiers%20killed&f=false (dostęp. 22.07.2019 r.).

Wskazane powyżej uwagi w żaden jednak sposób nie umniejszają ogromnej pracy włożonej przez Habilitanta w napisanie opracowania, które nie tylko wypełnia znaczącą lukę w literaturze polskiej na temat wojny domowej w Libanie, w tym zaangażowania w niego Izraela i Syrii, czy roli Palestyńczyków w ww. konflikcie, ale co istotne wnosi istotny wkład do ww. tematyki, również dzięki przywołaniu przez Autora licznych - często nieznanych w Polsce źródeł.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę dotychczasowy dorobek oraz aktywność naukową Habilitanta, jak również wysoki poziom zaprezentowanej przez niego rozprawy habilitacyjnej pt. *Wojna i „Pokój dla Galilei”. Militarne i polityczne konfrontacje Organizacji Wyzwolenia Palestyny i Państwa Izrael na terytorium Libanu w latach 1970-1985*, w szczególności faktu, iż wnosi ona istotny wkład do rozwoju wiedzy w dyscyplinie historia, zgłaszam wniosek o nadanie dr K. Mroczkowskiemu stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Krzysztof Bojko

